UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

ADOLESSENTE SELFMOORD EN SELFMOORDGEDRAG: 'N PASTORAAL NARRATIEWE BESKOUING

deur

Jean Strydom

Voorgelê ter vervulling van die vereistes vir die graad

PHILOSOPHIAE DOCTOR

in die

FAKULTEIT TEOLOGIE

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

Promotor: Professor JC Müller

April 2002

© University of Pretoria

Dankbetuigings

Graag betuig ek my dank aan die volgende persone:

1. Prof. Julian Müller vir al u raad en leiding oor die jare en spesifiek tydens die navorsing.
2. Wilhelm van Deventer vir al ons gesprekke oor die onderwerp.
3. My vrou, Antoinette vir haar volgehoue ondersteuning.
4. Renate Roux (BA-Hons: Afrikaans) vir die taalversorging.
5. Alle adolessente wat die vrymoedigheid gehad het om hulle diepste seer met my te deel.
6. Thea Heckroodt vir al u hulp in die biblioteek.
7. Aan my Hemelse Vader wat my in staat gestel het om die navorsing te doen.

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

Opgedra aan:

Adolessente wat besig is met die lewensreis

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

Summary

Adolescent suicide and suicidal behavior: A pastoral narrative approach

In this research study and thesis the problem of adolescent suicide and suicidal behavior is examined within a social – constructionist paradigm with the emphasis on a pastoral narrative therapeutic approach.

With this purpose in mind, the stories of adolescents with suicidal behavior are listened to and brought into conversation with literary tales of adolescents' suicide and suicidal behavior. At the same time the study seeks for an appropriate therapeutic approach by means of which interactive relationships can be established with these teenagers. In the therapeutic process that results from this mutual collaboration, meaningful counseling can be provided.

During the sensitive interaction between the telling of and listening to stories of distress, it progressively becomes clear that adolescent suicide and suicidal behavior is a result of the integration of complex circumstances and stories that have a negative reciprocal impact on each other.

Against this background, a number of dynamic conclusions are central:

- The general tendency is to label adolescents as "mere teenagers". This categorisation results in all adolescents being treated as a collective group. In consideration of the different adolescents' stories, it becomes clear that the individual uniqueness and eccentricity totally disappears within this typifying framework. The narrative approach to and contemplation of adolescent suicide and suicide behavior creates an unprejudiced platform from which each unique life-story can be listened to.

- Generally parents ask questions about the reason or motive that drove an adolescent to suicide. They summarily assume that only

one incident can identify the cause or problem. This study shows that it is a cumulative conglomeration of causes that eventually leads to such a desperate attempt or action. The narrative approach provides a wide scope for listening to each unique story within the interwoven stories.

- The influence of the greater social discourse (grand narrative) is also an aspect that is highlighted in the study as a particular contributive factor to adolescent suicide and suicidal behavior.

The pastoral narrative approach to adolescent suicide and suicidal behavior does not have all the answers, but concludes with the question: Is it "self" (*sui*) and is it "murder" (*cidium*)?

Opsomming

Adolessente selfmoord en selfmoordgedrag: 'n Pastoraal narratiewe beskouing.

In hierdie navorsingstuk en proefskrif word die probleem van adolessente selfmoord en selfmoordgedrag binne 'n sosiaal-konstruksionistiese paradigma met die klem op 'n pastoraal narratiewe terapeutiese benadering ondersoek.

Met hierdie doelstelling voor oë word die verhale van adolessente met selfmoordgedrag aangehoor en in gesprek gebring met literêre verhale oor adolessente, selfmoord en selfmoordgedrag. Hierdie studie soek terselfdertyd na 'n gepaste terapeutiese werkswyse deur middel waarvan daar met hierdie tieners in interaktiewe verhoudings getree kan word. In die terapeutiese proses wat uit hierdie wedersydse samewerking ontwikkel, kan daar aan hulle betekenisvolle berading verleen word.

In die sensitiewe interaksie tussen die vertel van en luister na noodverhale word dit progressief duidelik dat adolessente selfmoord en selfmoordgedrag spruit uit 'n integrasie van oorkoepelende komplekse omstandighede en verhale wat in negatiewe wisselwerking ten opsigte van mekaar staan. Die noodwendige gevolg hiervan is 'n gevoel van sinloosheid en gevangenheid in die lewe wat uitloop op selfmoord en selfmoordgedrag.

Teen hierdie agtergrond staan enkele dinamiese konklusies sentraal:

- Die algemene tendens is om adolessente te tipeer as "blote tieners". Hierdie kategorisering het tot gevolg dat alle adolessente as gesamentlike groep hanteer word. Met in agneming van die verskillende adolessente se verhale, blyk dit duidelik dat die individu in sy uniekheid en eksentrisiteit totaal binne hierdie tiperingsraamwerk

verdwyn. Die narratiewe benadering tot en beskouing van adolessente selfmoord en selfmoordgedrag skep 'n onbevooroordeelde platvorm waarop elke unieke lewensverhaal van die individu aangehoor kan word.

- Normaalweg vra ouers vrae oor die rede of motief waardeur die adolessent tot 'n selfmoordpoging gedryf is. Hulle aanvaar summier dat slegs een gebeurtenis die oorsaak of probleem kan vaspen. Hierdie studie toon aan dat dit 'n kumulatiewe opeenhoping van oorsake is wat uiteindelik tot so 'n desperate poging of daad aanleiding gee. Die narratiewe benadering skep die ruimte vir die aanhoor van die individueel unieke verhaal binne die vervelgte verhale.

- Die invloed van die groter samelewingsdiskoers ("grand narrative") is ook 'n aspek wat in die studie uitgelig word as 'n besonders bydraende faktor tot adolessente selfmoord en selfmoordgedrag.

Die pastoraal narratiewe beskouing van adolessente selfmoord en selfmoordgedrag het nie al die antwoorde nie, maar stel ten slotte die vraag na die begrip selfmoord aan die orde. Is dit "self" en is dit "moord"?

INHOUDSOPGAWE

HOOFSTUK 1 INLEIDING TOT AKSIEVERHAAL

1.1	Eie posisionering		1
1.2	Probleem in aksie		6
1.3	Doelgerigte proses		9
1.4	Navorsingsplasing		10
1.5	Navorsingsmetodologie		16
	1.5.1	Uiteensetting van Browning (1991) se benadering	21
	1.5.2	Uiteensetting van Müller et al. (2001) se benadering	24
1.6	Metodologiese keuse		30
1.7	Verheldering van enkele begrippe		31
	1.7.1	Storie / Verhaal / Narratief	31
	1.7.2	Adolessent	31
	1.7.3	Selfmoord	34
	1.7.4	Selfmoordpoging	35
	1.7.5	Selfmoordgedrag	36
	1.7.6	Depressie	36
	1.7.7	Selfmoordgeneigdheid	37
	1.7.8	Selfmoorddreigement	37

HOOFSTUK 2 AKSIEVERHALE OOR ADOLESSENTE SELFMOORD EN SELFMOORDGEDRAG

2.1	Inleiding	38
2.2	Daleen se verhaal	39
2.3	Gerda se verhaal	39
2.4	Erik se verhaal	40

2.5 Susan se verhaal 40
2.6 Anton se verhaal 41
2.7 Ann se verhaal 42

HOOFSTUK 3 AGTERGRONDVERHALE OOR DIE ADOLESSENT

3.1 Inleiding 45
3.2 Sienings van vroeë adolessensie as ontwikkelingstadium 49
3.2.1 Historiese verhaal oor die heersende siening van adolessensie 49
3.3 Huidige grense van adolessensie 50
3.4 Ontwikkelingskenmerke van die adolessent 53
3.4.1 Inleiding 53
3.4.2 Fisieke ontwikkeling van die adolessent 56
3.4.3 Sosiale en Interpersoonlike ontwikkeling 60
3.4.4 Selfkonsep / Identiteitsvorming 62
3.4.5 Kognitiewe ontwikkeling 66
3.4.6 Geloofsontwikkeling 67
3.4.7 Die invloed van Post Modernisme op die geloofsontwikkeling van die adolessent 70
3.4.8 Geslagsrolidentifikasie by die adolessent 71
3.4.9 Streshantering by die adolessent 72
3.4.10 Veranderende waardes, moraal en godsdienstige gevoelens 73
3.4.11 Differensiasie van die ouers 75
3.4.12 Die lewensfase van die gesin met adolessente 77
3.4.13 Portuurgroepverhoudings 79
3.4.14 Adolessente se doodskonsep 82
3.5 Samevatting 88

HOOFSTUK 4 AGTERGRONDVERHALE OOR SELFMOORD ONDER ADOLESSENTE

4.1	Inleiding	91
4.2	Die herkoms van die begrip selfmoord en verskillende sieninge daaroor	93
4.2.1	Historiese verhale van teorieë en perspektiewe op selfmoord	93
4.2.2	Literêre verhale oor selfmoord as verskynsel	94
4.2.3	'n Filosofiese en Teologiese benadering tot selfmoord	94
4.2.4	'n Demografiese benadering tot selfmoord	95
4.2.5	'n Sosio-kulturele benadering tot selfmoord	95
4.2.6	Durkheim se sosiologiese benadering	95
4.2.7	Psigoanalitiese teorie	97
4.2.8	Sosiaal Psigologiese teorieë	98
4.2.9	Sosiale leer teorie	99
4.2.10	Gesinsisteem teorie	99
4.2.11	Baumeister se ontvlugtings teorie	100
4.2.12	Biologiese teorie	101
4.2.13	Ekosistemiese benadering	101
4.2.14	Konklusie	102
4.3	Ander sienswyses en standpunte oor selfmoord	103
4.3.1	Antieke Egipte	103
4.3.2	Antieke Krygers	104
4.3.3	Primitiewe gemeenskap	104
4.3.4	Grieke en Romeine	105
4.3.5	Jode	106
4.3.6	Christene en Bybelse perspektief	108
4.3.7	Boedhisme	113
4.3.8	Moslem	113

4.3.9 Huidige benaderings of houdings ten opsigte van selfmoord en selfmoordpogings 114

4.4 Tipes selfmoord 115

4.4.1 Intensionele Selfmoord 116

4.4.2 Sub-Intensionele Selfmoord 116

4.4.3 Nie-Intensionele Selfmoord 116

4.4.4 Para-Selfmoord 116

4.4.5 "Eutanasie" (Genadedood) 117

4.4.6 Chroniese Selfmoord 117

4.4.7 Gekoppelde Selfmoord 117

4.4.8 Paradoksale Selfmoord 117

4.4.9 Altruïstiese Selfmoord 118

4.4.9.1 Verpligte Altruïstiese Selfmoord 118

4.4.9.2 Opsionele Altruïstiese Selfmoord 119

4.4.9.3 Akute Altruïstiese Selfmoord 119

4.4.10 Egoïstiese selfmoord 119

4.4.11 Anomiese selfmoord 119

4.5 Mites oor selfmoord 120

4.6 Waarskuwingstekens wat met adolessente selfmoord en selfmoordgedrag verband hou 125

4.7 Faktore wat aanleiding gee tot selfmoord en selfmoordgedrag by adolessente 128

4.7.1 Adolessensie as kritieke ontwikkelingsfase 129

4.8 Psigies-Geestelike faktore wat selfmoord en selfmoordpogings by adolessente kan beïnvloed 136

4.8.1 Die stryd om selfbevestiging 137

4.8.2 Die soeke van die jeug 139

4.9 Gesinsverhoudingsmatige faktore wat selfmoord en selfmoordneigings beïnvloed 143

4.9.1 Die gesin 144

4.9.1.1 Verhoudingsversteuringe 145

4.9.1.2 Besondere gesinsituasies as moontlike aanleiding vir selfmoordgedrag 149

4.10 Selfmoord en Presipiterende faktore 151

4.10.1 Skolastiese probleme wat tot selfmoord en selfmoordpogings onder adolessente kan lei 151

4.10.2 Sub-kulturele faktore 153

4.10.2.1 Massamedia 154

4.10.2.2 Seksualiteit 155

4.10.2.3 Massafikasie 156

4.10.2.4 Klimatologie 156

4.10.2.5 Verhoudinge met die teenoorgestelde geslag 157

4.10.2.6 Ekonomiese omstandighede 158

4.10.2.7 Politieke omstandighede 158

4.11 Depressie 159

4.12 Samevatting en skets 165

HOOFSTUK 5 DIE NAVORSINGSVERHAAL ONTWIKKEL VERDER

5.1 Die narratiewe metafoor en sosiaal-konsrtuksionisme 170

5.2 Narratief en Identiteit 179

5.3 Narratief en Tydelikheid 182

5.3.1 Narratief en die verlede 183

5.3.2 Narratief en die hede 184

5.3.3 Narratief en die toekoms 185

5.4 Die pastor en die narratief 186

5.5 Pastoraat en Kuns 187

5.6 Verskeie terapeuties narratiewe benaderings tot die adolessent met selfmoordgedrag 188

5.6.1 Die noodverhaal 192

5.6.2 Die verledeverhaal 198

5.6.3 Die verduisterde toekomsverhaal 203
5.6.4 Herformulering van die verledeverhaal 205
5.6.4.1 Ontstaan van dekonstruksie vanuit die filosofie 207
5.6.4.2 Dekonstruksie en pastoraat: algemeen beskou 211
5.6.4.3 Dekonstruksie en Herformulering? 214
5.6.4.4 White se beskouing van dekonstruksie 217
5.6.4.5 Dekonstruksie proses 218
5.6.5 Unieke uitkomste ("Unique outcomes") 229
5.6.6 Storie konstruksie vrae 243
5.6.7 Verbeelding van 'n toekomsstorie 243

HOOFSTUK 6 KONKLUSIE VAN DIE STUDIEVERHAAL

6.1 Inleiding 245
6.2 Die sosiaal-konstruksionistiese rol / invloed van die narratiewe benadering op die studie 245
6.3 Konklusies voortspruitend uit die navorsing 247
6.3.1 Elke adolessent het 'n unieke verhaal 247
6.3.2 Adolessente se verhale moet binne die interaksie van verskillende sisteem-verhale besluister en verstaan word 250
6.3.3 Die invloed van die groter samelewingsdiskoers / "grand narrative" 254
6.4 'n Kritiese vraag na die begrip selfmoord 258
6.5 My eie refleksie of navorsingservaring 259

BIBLIOGRAFIE 262